

УДК 340

Володимир МАКАРЧУК

Національний університет “Львівська політехніка”,
професор кафедри теорії права
та конституціоналізму
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук, професор
volodymyr.s.makarchuk@lpnu.ua
ORCID: 0000-0001-6292-8419

ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ЮРИДИЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ КОРДОНІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР З СУСІДАМИ (ЗБ) – КОРДОН З МОЛДАВСЬКОЮ РСР (2 СЕРПНЯ 1940 – 1991)

<http://doi.org/10.23939/law2025.46.191>

© Макарчук В., 2025

Пропонована увазі читача стаття є частиною циклу, присвяченого встановленню кордонів Української СРР (та її правового продовження за союзною Конституцією 5 грудня 1936 р. Української РСР) з сусідніми радянськими республіками – РРФСР, Білоруською СРР (БРСР) і Молдавською АСРР (з 1936 р. – Молдавською АРСР) та правонаступницею останньої – Молдавською РСР. Після вимушеного прийняття королівською Румунією радянського ультиматуму 28 червня 1940 р. про негайне вирішення бессарабського питання окуповані (1918–1940 рр.) землі “повернулися” до складу правонаступника Російської імперії – Союзу РСР. Водночас частина цих земель опинилася у складі УРСР (Північна Буковина, Аккерманська область (згодом приєднана до Одеської), інша “возз’єдналася” з Молдавською АРСР у новому квазі-державному утворенні – Молдавській РСР. Показово, що у процесі встановлення міжреспубліканських кордонів ніхто не питав думки місцевого багатонаціонального (молдаване, українці, євреї, гагаузи, болгары, німецькі та польські колоністи тощо) населення, вирішальне слово й надалі залишалось за Москвою. Вказано, що сучасний українсько-молдавський кордон загалом відповідає етнографічному розмежуванню, Київ та Кишинів дотримуються принципу непорушності європейських кордонів та підтримують територіальну цілісність обох незалежних держав з відповідно т. зв. Придністровською Молдавською Республікою на лівобережжі Дністра та Кримом й іншими українськими землями, які всупереч нормам міжнародного права намагається анексувати Російська Федерація. Це не виключає можливості взаємно погодженого обміну ділянками територій з міркувань економічної доцільності.

Ключові слова: кордони України, кордони Української РСР, правові аспекти урегулювання національного питання у внутрішній політиці Союзу РСР.

Постановка проблеми. Заключний акт Гельсінської (1975) наради з питань безпеки і співробітництва в Європі встановив принцип непорушності європейських кордонів. Водночас крах біполярного світу і розпад комуністичних імперій (Союзу РСР та СФРЮ) спричинили низку кривавих збройних конфліктів між ще донедавна доброзичливими сусідами – в Східній Європі та на Балканах.

Первісно виникла напруга й в українсько-молдавських відносинах. 23 червня 1990 р. комісія Верховної Ради Молдавської РСР дійшла висновку, що “Бессарабія (уся – Авт.) та Північна Буковина завжди були складовими частинами держави Молдова, створеної в XIV сторіччі на території предків румунів гето-даків,” та що “ультимативні ноти Радянського уряду, надіслані Румунії 26 і 27 червня 1940 р., суперечать нормам міжнародного права та є зразком політики міжнародного диктату, яку постійно проводив сталінський уряд”. Також у висновку комісії вказувалося, що “28 червня 1940 р. СРСР окупував силою зброї Бессарабію та Північну Буковину всупереч волі населення цього краю” та що “з встановленням в Бессарабії та у Північній Буковині сталінського радянського режиму в цих регіонах були здійснені злочини проти людства: масові убивства, заслання, організований голод” [1]. Згодом уже незалежна Молдова зіткнулася з проблемою сепаратистської Придністровської Молдавської Республіки, тож питання про “молдавські” Північну Буковину та Південну Бессарабію були вилучені з політичної риторики Кишинева.

Мета статті. Не презумпуючи остаточних Висновків, спробуємо з’ясувати, наскільки при встановленні українсько-молдавського територіального розмежування враховувалися етнографічний фактор та інтереси двох сусідніх народів, а також наскільки обґрунтовано бачиться лінія сучасного кордону. Не заглиблюючись в глибини історії, обмежимося хронологічними рамками радянського періоду.

Аналіз дослідження проблеми. З вітчизняних істориків відзначимо вагомий внесок В. Боєчка, О. Ганжі, Б. Захарчука, В. Сергійчука, С. Гакмана, а також І. Адамчука. З молдавських (російськомовних) авторів цікаву інформацію знаходимо у С. Афтенюка, Б. Віленського, А. Карлова, А. Єсауленка, Н. Ройтмана, С. Назарія та ін. На жаль, російськомовний сегмент молдавської історіографії не звільнений від “традиційних” радянських і пострадянських підходів.

Виклад основного матеріалу. Подальші (див. Статтю За циклу) зміни кордону між Україною і Молдавією були зроблені на початку Другої світової війни. Нагадаємо, первісно ця проблема була тісно пов’язана з бажаним для Москви вирішенням бессарабського питання (“повернути” з румунської окупації”). В 1920–1930-ті роки воно було каменем спотикання у відносинах між Радянським Союзом та Румунією. На політичній карті СРСР Бессарабія зображувалася як його складова частина. Отже, Радянський Союз залишав за собою “право” остаточного вирішення бессарабського питання.

У міжнародній обстановці, яка загострилася з початком Другої світової війни, сталінському керівництву трапилася нагода завдяки підписаному 23 серпня 1939 р. радянсько-німецькому Пакту про ненапад, а також “Договору про дружбу і кордон” 28 вересня 1939 р., порушити питання розширення кордонів СРСР. Зокрема, повернути територію колишньої Бессарабської губернії Російської імперії, а також змусити Румунію відмовитися від (колишньої австрійської) Північної Буковини і передати її до складу Радянської України (фактично до СРСР). Важливо підкреслити, що міжнародно-правова практика міжвоєнного періоду цілком допускала як “покарання агресора” засобами позбавлення його частини державної території (у цьому зв’язку можна згадати рішення Потсдамської конференції 1945 р.), так й аргумент “історичних прав” тієї чи іншої держави на спірні території. Натомість право націй на самовизначення ще не стало імперативним принципом тогочасного міжнародного права. Тобто дії радянської дипломатії та партійно-державного керівництва формально вкладалися у ті міжнародно-правові норми, що існували в 1940 р., на момент інкорпорації територій до складу Союзу РСР.

Радянська дипломатично-військова акція розпочалася тим, що 26 і 27 червня 1940 р. румунському уряду були направлені ультимативні ноти, в яких пропонувалося “негайно переглянути бессарабське питання з метою мирного його розв’язання”. Бухарест звернувся по підтримку до Гітлера, але отримав відмову під зручним приводом власної “провини”.

28 червня частини Південної групи радянських військ під командуванням генерала армії Г. Жукова вступили на територію Бессарабії і Північної Буковини, а 3 липня 1940 р. “закрили” новий державний кордон СРСР. Водночас війська, які наступали, не надто дотримувалися попередніх радянських вимог, як-от захопивши “під шумок” майже повністю заселений румунами Герцаївський повіт Буковини.

Уже 10 липня 1940 р. РНК СРСР та ЦК ВКП (б) вийшли у Верховній Раді Союзу РСР з ініціативою створення (повноцінної) Молдавської РСР на базі колишньої автономії у складі УРСР. Тобто вказана ініціатива виходила не “знизу”, що було б цілком логічним, а з самої гори.

На основній, матірній території Бессарабії було вирішено створити союзну Молдавську республіку, а північну і південні частини цього регіону, а також Північну Буковину, передати Українській РСР. Отже, знову виникла проблема перегляду українсько-молдавського кордону. Свої пропозиції щодо цього питання подали до Москви й державні органи УРСР і МАРСР.

За пропозицією молдавської сторони майже повністю (за винятком трьох районів – Кодимського, Балтського і Піщанського) територія МАРСР мала бути долучена до складу Молдавської союзної республіки. Що ж до Бессарабії, то вся вона, окрім північної – Хотинщини та південної – Придунав’я також мала увійти до майбутньої Молдавської РСР. Водночас і Придунайські землі не повністю відходили б до України: Ренійську, Болградську, Ізмайльську волості (нібито заселені у більшості молдаванами) та місто Ізмаїл (як “центр культурного й економічного тяжіння” згаданих трьох волостей) пропонувалося передати Молдавській РСР.

Іншої думки були керівники Української РСР. У поданій до Президії Верховної Ради СРСР “Довідці про проектування державного кордону Молдавської РСР в частині території, прилеглої до Української РСР”, датованій 22 липня 1940 р. і підписаній Головою Президії Верховної Ради Української РСР М. Гречухою, зазначалося:

“[...] 1. Північна частина Буковини – 474 617 чоловік жителів – населена головним чином українцями, або як їх називають русинами і гуцулами, і незначною частиною народів інших національностей, яка нічого спільного не має з корінною частиною молдавського народу, і тому не викликає ніякого сумніву, що вся північна частина Буковини повинна входити до складу Української РСР.

2. Немає також потреби доводити доцільність приєднання і Хотинського повіту до Української РСР, де проживають головним чином українці (ті самі русини і навіть гуцули) за винятком незначної частини молдаван, розсіяних по всьому повіту...

3. Стосовно Акерманського повіту.

В Акерманському повіті налічується 368 252 чоловіка жителів, з них 39,1 % – українців і росіян, 43 % – болгар, німців, гагаузів і євреїв і тільки – 19,6 % – молдаван. Виходячи з цього, я вважаю, що Акерманський повіт також повинен бути приєднаний повністю до Української РСР.

4. Стосовно Ізмайльського повіту.

В Ізмайльському повіті налічується 255 909 чоловік жителів. З них: 34,7 % – українців і росіян, 32 % – молдаван і 33,3 % – болгар, гагаузів та інших національностей. А якщо взяти народонаселення окремо по кожній волості Ізмайльського повіту, то стане очевидним, що в Кілійській та Ізмайльській волостях проживає від 50 до 65 % українців і росіян, і тільки 25–30 % молдаван.

Я вважаю, що Ізмайльський повіт повинен бути приєднаний до Української РСР, виходячи з таких міркувань:

а) саме місто Ізмаїл населене майже виключно українцями, частково росіянами;

б) що 33,3 % болгар і гагаузів, які живуть у повіті, як слов’янські племена мають більше спільного і в звичаях, і в побуті з українцями, ніж з молдаванами [...]

5. І, нарешті, питання про територію Молдавської АРСР.

У Молдавській АРСР налічується 572 339 чоловік жителів, з них: 30,2 % – молдаван, 12,8 % – інших національностей і 57 % – українців, які населяють суцільною масою Кодимський, Піщанський, Ананіївський, Валегоцуплівський, Красноокнянський, Чернявський, Балтський і Котовський райони і (живуть) окремими сільрадами в решті районів, прилеглих до Української РСР.

Я вважаю недоцільним залишення цих чисто українських районів у складі Молдавської РСР, маючи на увазі хоча б і те, що при створенні Молдавської РСР там не буде української мови, а навпаки, а усіх школах і установах повинна буде вводитися обов'язкова молдавська мова. А згадані мною райони впритул прилягають до районів Української РСР" [2, с. 163, 165].

Зазначимо, що позиції М. Гречухи, викладені у цитованому документі, подекуди виглядають дещо штучними. Так, український керівник безапеляційно вказував, що "немає потреби доводити доцільність приєднання (до України – Авт.) і Хотинського повіту", але через кілька сторінок в цьому ж документі навів таблицю, в якій узагальнювалися дані румунського перепису населення 1927 р. З неї випливало, що в Хотинському повіті мешкали 48, 3 % молдаван, українців – 37, 0 %, росіян – 3, 5 %, євреїв – 11, 0 % [3, с. 90].

Проте, виходячи з того, що Москва зрештою вирішила провести державно-територіальне розмежування між УРСР і МРСР за принципом етнічного розселення українців і молдаван, позицію М. Гречухи треба визнати обґрунтованішою, ніж позицію керівництва МАРСР.

Питання утворення Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки на території розмежування МРСР з УРСР було винесено на розгляд VII сесії Верховної Ради СРСР (1–7 серпня 1940 р.).

Виникла досить складна ситуація. З одного боку, Молдавська РСР створювалася на базі МАСРР, з другого – територія приєднаної до СРСР Бессарабії охоплювала повіти колишньої Бессарабської губернії, де компактно проживало значне за чисельністю українське населення, що тяжіло за своїми національно-культурними традиціями до України. На це змушений був звернути увагу і Голова Раднаркому МАРСР Т. Константинов, який 2 серпня 1940 р. виступив на спільному засіданні Ради Союзу і Ради Національностей. Він, зокрема, підкреслив, що, вирішуючи питання "про новий державний устрій молдавського народу, не можна не враховувати інтереси значного за "чисельністю українського населення, яке проживає компактними масами в деяких районах Бессарабії, що територіально прилягають до Української РСР [...] У північній частині Буковини і в Аккерманському, Ізмайльському й Хотинському повітах переважає українське населення, яке за своїми мовними та національно-побутовими особливостями нічим не відрізняється від населення Української РСР" [4, с. 505]. Т. Константинов запропонував передати ці повіти до складу УРСР.

2 серпня 1940 р. VII сесія Верховної Ради Союзу РСР на вечірньому засіданні заслухала делегації Бессарабії та Північної Буковини. Зокрема, "делегат" від Північної Буковини М. Михальчук заявив, що трудящі його рідного краю "горять полум'ям бажанням назавжди возз'єднатися з українським народом в єдиній українській соціалістичній державі". Тобто РНК СРСР та ЦК ВКП(б) випередили у часі М. Михальчука на добрі три тижні, виступивши з власною "ініціативою" без будь-якої попередньої консультації з місцевими мешканцями.

Як відомо, на VII сесію Верховної Ради СРСР, яка проходила 1–7 серпня 1940 р. у м. Москві, прибула буковинська делегація з восьми осіб (А. Антоняк, М. Докторович, І. Козачук, Л. Лука, Н. Михальчук, П. Олійник, Н. Павлюк, Е. Панчук) з клопотанням про приєднання краю до УРСР.

У пізнішій радянській історіографії була здійснена вельми незграбна спроба видати цю делегацію за "повноважну". Дізнаємося, що "обрана на багатолюдному мітингові, що відбувся у перший день визволення у Чернівцях, делегація від трудящих Північної Буковини одержала повноваження просити Радянський уряд включити свій край до складу УРСР" [5, с. 112]. Інше радянське джерело задоволено цитувало "резолюцію" мітингу: "Багатостраждальний буковинський народ переживає незабутні радісні дні. Здійснилися його віковічні мрії про визволення з-під тяжкого панського ярма, мрії про возз'єднання з єдинокровними братами в єдиній братерській сім'ї Радянського Союзу" [6, с. 336].

Проте, якщо й свідомо заплуштити очі на відверто "радянську" риторику і стиль цієї резолюції, треба визнати, що навіть багатолюдний мітинг, влаштований у одному населеному пункті, та ще й на перший день приходу військових сил сусідньої держави, не міг надати жодних юридичних "повноважень" для зміни державно-правового статусу усього регіону.

На честь делегації у Москві був влаштований прийом, а по поверненні 17 серпня 1940 р. у центрі Чернівців відбувся багатолюдний мітинг [7, с. 177].

Членів “повноважної” делегації, отже, ніхто не обирав (хоча, зрозуміло, що їх ретельно підбирали радянські владні структури), а з населенням краю, від імені якого висловлювалося відповідне клопотання, делегати зустрілися більше ніж через тиждень після свого повернення з Москви. За подібним до буковинського сценарієм підбиралися й інші “повноважні делегації” – від районів, населених як переважно українцями, так і молдаванами.

2 серпня 1940 р. Верховна Рада СРСР прийняла закон про утворення Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки. Однак він не містив детального опису кордонів між УРСР і МРСР, а лише зазначалися територіально-адміністративні одиниці, які мали увійти до складу нової союзної республіки. Зокрема, це Кишинівський, Кагульський, Оргіївський, Бельцький, Бендерський і Сороцький повіти Бессарабії; Тираспольський, Рибницький, Дубосарський, Григоріопольський, Слободзейський і Кам’янський райони Молдавської АРСР, загальна площа яких становила 34 тис. км² з населенням 2 646 954 чол. [8, с. 116].

Колишні райони МАРСР – Ананіївський, Балтський, Валегоцулівський, Кодимський, Красноокнянський, Піщанський і Чернянський, де переважало українське населення, поверталися Україні. До УРСР відійшли також Ізмаїльський, Аккерманський і Хотинський повіти Бессарабії, переважну частину населення яких становили українці і росіяни [9]. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 7 серпня 1940 р. у складі УРСР було створено Чернівецьку й Аккерманську області, до яких відповідно увійшли Хотинський, Аккерманський та Ізмаїльський повіти. В грудні 1940 р. Аккерманська область була перейменована на Ізмаїльську.

Визначення кордону між УРСР і МРСР тривало майже три місяці. На основі підготовлених представниками урядів України і Молдавії матеріалів Верховна Рада Союзу РСР 4 листопада 1940 р. прийняла Указ “Про встановлення кордону між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Молдавською Радянською Соціалістичною Республікою”.

Згідно з ним, кордон між УРСР і МРСР мав проходити від р. Прут територією Хотинського повіту між населеними пунктами Мамалига і Крива, причому с. Мамалига входило до складу МРСР, а с. Крива – до складу УРСР; далі у напрямку населених пунктів Липкани (МРСР) і Кишла Замжієва (УРСР); пізніше, огинаючи Кишлу Замжієву, між населеними пунктами Зелена (УРСР) і Медвежа (МРСР) до населеного пункту Ларга (МРСР), звідси між населеними пунктами Павлівка і Котюжани, з одного боку, і Лукачени, з другого, залишаючи останній у складі УРСР, а перші два – в складі МРСР, далі між населеними пунктами Болбока (МРСР) і Мендиківці (УРСР), потім між населеними пунктами Гноздовці і Клокушна (МРСР) і Секуріяни (УРСР), далі кордоном Хотинського повіту до р. Дністер і далі берегом Дністра до колишнього кордону Вінницької області, до кордону Кам’янського району Молдавської РСР; далі кордоном Кам’янського району МРСР, перетнувши р. Вільшанка, і в напрямку населеного пункту Нижня Слободка (УРСР), далі населені пункти Кисельна і Болгани (УРСР) і кордоном того ж Кам’янського району в напрямку населеного пункту Олексіївка (УРСР), далі кордоном Рибницького району МРСР до населеного пункту Василіска (МРСР) на північ у напрямку населеного пункту Котовці (УРСР), далі між населеними пунктами Круті (УРСР) і Плоть (МРСР) до населених пунктів Мойна, Семенівка (УРСР), Бурштени (МРСР), Тимків, Домниця (УРСР) і Ковбасна (МРСР), далі до населених пунктів Кругляки, Станіславка, Семка (УРСР); далі колишнім кордоном Рибницького і Дубосарського районів МРСР до населених пунктів Нестерово (УРСР) і до населеного пункту Нова Маловата (УРСР), далі до населеного пункту Бурка (УРСР), далі колишнім кордоном Григоріопольського району до населеного пункту Ново-Олександрівка (УРСР), а далі в напрямку населеного пункту Сава і Ново-Бутори (УРСР) і кордоном Тираспольського району до населених пунктів Плоське, Слов’яно-Сербівка і Гребеники (УРСР), далі кордоном Тираспольського району до населеного пункту Миролубівка, залишаючи його, а також населені пункти Ново-Красне, Івано-Бузинівка,

Степанівка, Павлівка, Кучурган, Трудуголок і Івано-Миколаївка у складі УРСР; далі кордоном Тираспольського і Слободзейського районів МРСР до р. Дністер і берегом Дністра до населеного пункту Паланка (МРСР), далі до населеного пункту Хан-Кишло (УРСР), далі до Капланів (МРСР) і далі на населений пункт Суюндук; далі в напрямку населених пунктів Степанівка і Волонтирівка (МРСР); далі між населеними пунктами Копчак (МРСР) і Олександрівка (УРСР) і в напрямку населеного пункту Стурзени (МРСР) і далі річкою Чага до населеного пункту Капріор (МРСР), далі до населеного пункту Петрівка (Чага) (УРСР), і далі до населених пунктів Петрешти, Куружика, Сабаніївка і Колачени (УРСР), далі кордоном Аккерманського повіту до стику кордонів Аккерманського, Бендерського і Кагульського повітів; далі – до населених пунктів Тараклія, Татар-Копчак (МРСР) і до населеного пункту Кубей (УРСР), і далі, згідно з кордоном Ізмайльського повіту, до кордону Ренійської волості; далі до населених пунктів Куза-Вода (Хаджи-Абдул), Етулія, Чишмікій і Джурджулешти (МРСР) до р. Прут [10, с. 256].

Внаслідок подальшого уточнення кордонів між УРСР і МРСР до складу останньої знову було передано Волонтирівський район, значну частину Олонештського та Вулканештського районів Аккерманської області, Єдинецький, Бричанський, Липканський і частину Окницького районів Чернівецької області. Затверджена указом від 4 листопада 1940 р. лінія кордону між Україною і Молдавією формувалася на основі максимального врахування ареалів етнічного розселення українців і молдаван.

До Молдавської РСР від Чернівецької області відійшли 76 населених пунктів зі 143 тис. населення. Залишилося в області 8, 1 тис. кв. км [10, с. 256].

Дещо інші дані наводить В. Холодницький: “Від Чернівецької області до Молдавії відійшли Бричанський та Липканський повіти. Всього до складу МРСР відійшло 56 сіл з переважно з молдавським населенням у загальній кількості 145 804 особи” [11, с. 402; з посиланням на: ДАЧО, ф. Р 1, оп. 1, спр. 37, арк. 16].

Реально після проведеного “згори” уточнення кордону сама лише Чернівецька область втратила чверть території та приблизно такий же відсоток населення. Тож “ідеального етнічного розмежування” досягти не вдалося. У вітчизняній історичній та історико-правовій науці зазначають і ту обставину, що населення Герцаївського району Чернівецької області було переважно не українським (румунським).

На нашу думку, в умовах осені 1940 р. радянські власті під час встановлення міжреспубліканського кордону оперували чистими абстракціями: жодного попереднього перепису населення не проводилося, відтак встановити реальний відсоток молдавського чи українського населення окремого повіту не було фізичної змоги. Зрозуміло, що й плебісцит у будь-якій його формі, який допоміг би визначити національну самоідентифікацію чи вибір державно-територіальних преференцій (українських чи молдавських) населення спірних округ, не проводився. Орієнтація на дані румунського перепису 1927 р. виглядала недоцільною з огляду на ту обставину, що оприлюднені Бухарестом результати зі зрозумілих причин не могли вважатися достовірними. Відтак було прийняте компромісне рішення (дані Л. Берга двадцятирічної давності). З другого боку, всі територіальні зміни відбулися на користь Молдавської РСР.

Водночас наведений детальний опис лінії кордону між УРСР і МРСР, а також факт передачі до Молдавської РСР окремих районів Аккерманської і Чернівецької областей, населених переважно молдаванами, свідчить про ретельність проведеної урядами обох республік роботи, їх взаєморозуміння під час вирішення питань державно-територіального розмежування. Затверджена указом від 4 листопада 1940 р. лінія кордону між Україною і Молдавією формувалася на основі врахування ареалів етнічного розселення українців і молдаван.

Україну як суверенну державу Молдова визнала 27 грудня 1991 р., а дипломатичні відносини встановлено 10 березня 1992 р. під час візиту до Кишинєва Президента України Л. Кравчука. 23 жовтня 1992 р. укладено Договір “Про добросусідство, дружбу, співробітництво між Україною та Республікою Молдова”, який започаткував створення договірно-правової основи відносин двох

держав. У 1994 р. підписано Договір між Україною та Молдовою про взаємне визнання кордонів. Угода між урядами України, Росії та Молдови про співробітництво з прикордонних питань від 4 листопада 1994 р. стала юридичною підставою для створення міждержавної комісії, головним завданням якої визначалася проблема делімітації українсько-молдавського кордону. Проте вказана спільна комісія з питань делімітації розпочала свою роботу лише на початку червня 1996 р. Результатом першого раунду переговорів, які відбувалися в Одесі, стало узгодження 30 карт – майже 120 км кордону (приблизно десята частина), проте тоді вже була усна домовленість щодо 70 % лінії кордону, але зберігалися і суперечливі питання. Молдова була зацікавлена в отриманні доступу до Чорного моря (тогочасна молдавська територія в гирлі Прута, де розташоване селище Джурджулешті, була недостатньою для побудови нафтового терміналу та річково-морського порту), свої побажання мала і українська сторона.

Київ не дозволив втягнути себе у конфлікт навколо т. зв. Придністровської молдавської республіки, незважаючи на те, що тут проживає майже 200 тис. українців. Така виваженість української зовнішньополітичної лінії отримала визнання з боку Кишинева.

2000 р. було проведено обмін ділянками території між Україною і Молдовою. Південний сусід отримав бажану площу для побудови терміналу, Україна – трикілометровий відтинок траси Ізмаїл – Одеса – Київ, де водіям доводилося двічі перетинати лінію міждержавного кордону. Такі невеликі територіальні зміни, здійснені за взаємною домовленістю сторін на двосторонній основі, загалом не означають якоїсь невирішеності територіального питання – мовиться про нормальну практику дружніх міждержавних відносин, коли питання, що становлять взаємний інтерес, регулюються засобами міжнародного права в інтересах обох сторін.

Висновки. Створення Молдавської СРР у 1940 р. відбувалося передусім на територіальній базі колишньої підросійської Бессарабії. Водночас до нового політичного утворення увійшли й колишні австрійські (австро-угорські) та румунські території Буковини. Досягти ідеального етнічного розмежування в умовах тривалої світової війни не вдалося, в Молдавській РСР опинилися окремі села з не молдавським, переважно українським, населенням і навпаки. Незалежна Україна не претендувала на ті чи інші молдавські де-юре території, подібної лінії мають дотримуватися і в майбутньому, оскільки Україна неухильно виступає за незмінність європейських кордонів, закріплену рішеннями Гельсінської наради 1975 р. Утім сказане не виключає незначних уточнень лінії кордону в інтересах обох зацікавлених сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соколов Борис. Недобрые Советы // URL: https://graniru.org/Society/History/m.279415.html?utm_source=redtram&utm_medium=referral&utm_campaign=news&utm_content=593119125&utm_term=356808 (Дата звернення: 23.02.2025).
2. Боєчко В. Д., Ганжа О. І., Захарчук Б. І. (1994). Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. К.: Основи. 168 с.
3. Карлав А. А. (1968). Молдавская ССР – суверенное советское государство в составе СССР. К.: Наукова думка. 164 с.
4. Історія Української РСР. У восьми томах, десяти книгах. Т. 6. Українська РСР в період побудови і зміцнення соціалістичного суспільства (1921–1941). К.: Наукова думка, 1977. 544 с.
5. Чаленко Р. К. (1960). Здійснення віковичної мрії українського народу. К.: Вид-во Київського університету. 266 с.
6. Радянська Буковина (1940–1945): Документи і матеріали. К.: Наукова думка, 1967. 401 с.
7. Репида А. В. (1983). Образование Молдавской ССР. Кишинев: Карта Молдовеняска. 236 с.
8. Історія України з давнини до початку XXI століття: Радянська Україна: особливості історичного розвитку. URL: <http://libr.org.ua/books/219.html> (Дата звернення: 23.02.2025).
9. Жуковский А. (1993). Історія Буковини. Історія Буковини до другого півріччя 1774 р. Чернівці: Час. 224 с.

10. Буковина: історичний нарис / відп. ред В. М. Ботушанський. Чернівці: Зелена Буковина, 1998. 416 с
11. Холодницький В. (2001). Становлення радянських адміністративних органів влади на території Північної Буковини та Північної Бессарабії // Українська історична наука на порозі XXI століття. Чернівці: Рута.

REFERENCES

1. Sokolov, B. *Niedobryie Soviety*. Retrieved from: https://graniru.org/Society/History/m.279415.html?utm_source=redtram&utm_medium=referral&utm_campaign=news&utm_content=593119125&utm_term=356808 (Accessed: 23.02.2025). [In Ukrainian].
2. Boiechko, V. D., Hanzha, O. I., Zakharchuk, B. I. (1994). *Kordony Ukrainy: istorychna retrospektyva ta suchasnyi stan* [Ukraine's borders: historical retrospective and current state]. K.: Osnovy, 168 p. [In Ukrainian].
3. Karlov, A. A. (1968). *Moldavskaya SSR – suverennoe sovetskoe gosudarstvo v sostave SSSR* [Moldavian SSR – a sovereign Soviet state within the USSR]. K.: Naukova dumka. 164 p. [In Ukrainian].
4. *Istoriia Ukrainskoi RSR* [History of the Ukrainian SSR] U vosmy tomakh, desiaty knyhakh. T. 6. *Ukrainska RSR v period pobudovy i zmitsnennia sotsialistynohoho suspilstva (1921–1941)*. K.: Naukova dumka, 1977. 544 p. [In Ukrainian].
5. Chalenko, R. K. (1960). *Zdiisnennia vikovichnoi mrii ukrainskoho narodu* [Realization of the age-old dream of the Ukrainian people]. K.: Vydavnytstvo Kyivskoho universytetu, 266 p. [In Ukrainian].
6. Radianska Bukovyna (1940–1945). *Dokumenty i materialy*. K.: Naukova dumka, 1967. 401 p. [In Ukrainian].
7. Repida, A. V. (1983). *Obrazovanie Moldavskoy SSR* [Formation of the Moldavian SSR]. Kishinev: Kartya Moldovenyaska, 236 p. [In Ukrainian].
8. *Istoriia Ukrainy z davnyiny do pochatku XXI stolittia: Radianska Ukraina: osoblyvosti istorychnoho rozvytku* [History of Ukraine from Antiquity to the Beginning of the 21st Century: Soviet Ukraine: Peculiarities of Historical Development]. Retrieved from: <http://libr.org.ua/books/219.html> (Accessed: 23.02.2025). [In Ukrainian].
9. Zhukovskiy, A. (1993). *Istoriia Bukovyny. Chastyna druha pislia 1774 r.* [History of Bukovina. History of Bukovina until the second half of 1774]. Chernivtsi: Chas, 224 p. [In Ukrainian].
10. *Bukovyna: istorychnyi narys* [Bukovyna: a historical sketch] / vidp. red. V. M. Botushanskyi. Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 1998. 416 p. [In Ukrainian].
11. Kholodnytskyi, V. *Stanovlennia radianskykh administratyvnykh orhaniv vlady na terytorii Pivnichnoi Bukovyny ta Pivnichnoi Bessarabii* [Formation of Soviet administrative authorities in Northern Bukovina and Northern Bessarabia]. [In Ukrainian].

Дата надходження статті: 03.02.2025 р.

Volodymyr MAKARCHUK

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Professor of the Theory of Law
and Constitutionalism Department,
Dr. Habil. (Law), Full Professor
volodymyr.s.makarchuk@lpnu.ua
ORCID: 0000-0001-6292-8419

DEMARCATIION AND LEGALISATION OF THE BORDERS OF THE UKRAINIAN SSR WITH ITS NEIGHBOURS (3B) – THE BORDER WITH THE MOLDAVIAN SSR (2 AUGUST 1940 – 1991)

This article is part of a series dedicated to the establishment of the borders of the Ukrainian SSR (and its legal continuation under the Union Constitution of 5 December 1936 of the Ukrainian SSR) with the neighbouring Soviet republics – the RSFSR, the Belorussian SSR (BSSR) and the Moldavian ASSR

(Moldavian Autonomous Socialist Soviet Republic; since 1936 – the Moldavian Autonomous Soviet Socialist Republic) and the latter's legal successor – the Moldavian SSR. After Royal Romania was forced to accept the Soviet ultimatum on 28 June 1940 on the immediate resolution of the Bessarabian issue, the occupied (1918–1940) lands “returned” to the successor of the Russian Empire – the USSR. At the same time, some of these lands became part of the Ukrainian SSR (Northern Bukovyna, Akkerman region (later incorporated into Odesa region); while others were “reunited” with the Moldavian ASSR in a new quasi-state formation – the Moldavian SSR. It is significant that when establishing the inter-republican borders, no one asked the opinion of the local multinational population (Moldovans, Ukrainians, Jews, Gagauzes, Bulgarians, German and Polish colonists, etc.), and the decisive word remained with Moscow. The author points out that the current Ukrainian-Moldovan border generally corresponds to the ethnographic demarcation, Kyiv and Chisinau adhere to the principle of inviolability of European borders and support the territorial integrity of both independent states, including, respectively, the so-called Transnistrian Moldovan Republic on the left bank of the Dniester, and Crimea, and other Ukrainian lands that the Russian Federation is trying to annex in violation of international law. This does not exclude the possibility of a mutually agreed exchange of territories for reasons of economic expediency.

Keywords: borders of Ukraine, borders of the Ukrainian SSR, legal aspects of managing the national question in the internal policy of the USSR.